

⊕ SZÖVEG: KARÁCSONYI DÁVID

TAJVAN

A HOLDÚJÉV ÉS HELLO KITTY
TALÁLKOZÁSA

Kína partjainál van egy alig több mint harmad-magyarországnyi területű sziget, amelyen annyian laknak, mint egész Ausztráliában. Az 1 főre jutó GDP háromszorosa a miénknek, ám mára csupán pár kisebb ország ismeri el függetlenségét. A sziget lakói kínaiak, akik a viharos 20. század után – a gazdaság gyors fellendülésének köszönhetően – előbb léptek a 21. századba, mint sok-sok más nemzet. A tajvani befektetőknek oroszlánrésze volt a népi Kína felemelkedésében, azonban pont ez a fellendülés veszélyezteti hosszabb távon a szigetország törekény függetlenségét

Az egyik tajvani légitársaság Hongkongból Tajpejbe tartó járatán ülök. A rózsaszínben pompázó gépet a Hello Kitty univerzumnak szentelték, s nem csak az ebéd mellé kapott szalvétá, de még a desszert is rózsaszínű. A kínai és a japán kultúra keveredése áthatja a sziget modern hétköznapjait, ám a Hello Kitty mellett látszólag alig maradt valami a kínai tradíciókból. Persze ebben nincs semmi meglepő, hisz Tajvan legalább másfél évszázada a saját, Kínától független útját járja – világhatalmak játékszereként. Ám eközben – az 1970-es évek óta – az ázsiai kistigrisek egyikeként, a hamis Rubik-kockákat éppúgy, mint bicikliket és szuperszámítógépeket is gyártó ország igazi ipari nagyhatalommá vált.

Mi, mind kínaiak vagyunk!

Tajvan szigete mégis elválaszthatatlan a kínai kultúrától. A Kínai Népköztársaság, Hongkong, Makaó és Tajvan (azaz a Kínai Köztársaság) egyaránt a történelmi Kína szerves része. A „mainland Chinese” (a népi kínai), a hongkongi, a tajvani és az „overseas Chinese” (tengerentúli diaszpórák) egyaránt a kínai identitástudat különböző megnyilvánulásai. Ahogy a Kantoni Egyetem földrajzprofesszora – tajvani kollégámat felbőszítve – mondta: „Mi, mind kínaiak vagyunk!”.

A Tajvant benépesítő kínaiak legkorábbi elődei három évszázada érkeztek a túlnépesedő szárazföldről, főként Fucsienből és Kantonból az akkor még polinéz bennszülöttek lakta szigetre. Az olcsó kínai munkaerőt először a holland gyarmatosítók hozták be, nem sejtve, hogy a lázadó Koxinga hadúr alig negyven év múlva lerázza majd a gyar-

A CSANG KAJ-SEK EMLÉKSARNOK KÖRNYÉKE, TAJPEJ REPREZENTATÍV KÖZPONTJA

A II. világháború utáni negyvenéves, véres leszámolással induló Kuomintang-diktatúra emlékei mindmáig jelen vannak, bár a legtöbb Csang Kaj-sek-szobrot a történelmi szembenézés után mára eltávolították (előző oldalpár)

mati igát. Ezután a sziget kétszáz évre – egészen a 19. század végi japán megszállásig – a Kínai Birodalomba tagozódott, mintegy megnyitva az utat a kínai bevándorlók előtt a cápáktól hemzsegő „Halál-szoroson” át. A legutolsó nagyobb betelepülési hullám az 1940-es évek végére esik, amikor a Csang Kaj-sek vezette Kuomintang-kormány Kína teljes aranytartalékával együtt Nankingból Tajpejbe menekült. Ekkor már nemcsak a Tajvani-

FOTÓ: HEILING ZSOLT

szoros túloldalán lévő tartományokból, de más területekről is nagyobb számban érkeztek kínaiak – zömmel a Kínai Köztársaság politikai és gazdasági elitjének képviselői. A fél évszázados japán megszállás idején szocializálódott, a frissen megszerzett függetlenségüket féltő tajvani és az újonnan érkező szárazföldi kínaiak közötti feszültség 1947. február 28-án tömegmészárláshoz, a „2-28-as” incidenshez vezetett. A Kuomintang erői ezután végleg magukhoz ragadták a hatalmat. A bevezetett szükségállapot egészen az 1980-as évekig elvette a lehetőséget a demokratikus kibontakozástól – ami a szárazföldi Kínában persze mindmáig várat magára.

FÉLVEZETŐ-BÖLCSŐ

A világ chipgyártói közül a fővárostól alig 100 km-re, a Hsinchu Parkban található az egyik legnagyobb. Biztosak lehetünk benne, hogy az itt előállított integrált áramkörökből több is található otthonunkban

KERESKEDELEM KICSIBEN ÉS NAGYBAN

Tajpej utcáin is előfordul, hogy a portékát a szabályok megkerülésével kínálják. A rend őreinek megjelenésével ruhafogasok tucatjai gördülnek szaporán a sikátorok rejtett ajtó felé. (balra)

A World Trade Centerben, nem messze a Taipei 101-től, nagy tételben keresik gazdájukat a tajvani elektronikai termékek a világ egyik legnagyobb elektronikai vásárán (lent)

FOTÓ: HEILING ZSOLT

FOTÓ: HEILING ZSOLT

Tajvan – vagy Kínai Köztársaság?

A népi Kínától független, ám Japán és az USA árnyékában zajló fejlődés sajátos kulturális egyveleget teremtett. A konfucianus kínai hagyományokat itt nem a kulturális forradalom vihara, hanem a Nyugat és Japán kulturális nyomása puhította fel. A japán megszállás idején végrehajtott társadalmi-gazdasági modernizáció okán a japánokat – a koreai helyzettel ellentétben – inkább a tisztelet övezi. Sok japán szokás a helyi kultúra szerves részévé vált. A ma már modernnek tűnő, az iPadok és iPodok virtuális világában élő, Hello Kitty-függő tajvani társadalom számos vadhajtást gondoz, amelyek legvadabbika talán a világsajtót is bejárta, tajpeji

WC-étterem. De ezen túl is számos jel mutat arra, hogy a tajvaniak lelkük mélyén nehezen birkóznak meg a gyors változásokat hozó elmúlt évszázaddal.

A célirányos és gyakorlatelvű oktatási rendszer kevés figyelmet szentel a történelmi és földrajzi ismeretek elmélyítésének, ami csak még nehezebbé teszi az identitáskeresést. A köztársasági Kína hagyományai eltorzult formában élnek tovább a szigeten. Például az 1911-es kínai, Szun Jat-szen-i polgári forradalom évfordulóját, október 10-ét igen sokan Tajvan „szülinapjaként” értelmezik, bár a dátumnak („11–10–10”) semmi köze a szigethez, azon túl, hogy az 1940-es évek vége óta itt él to-

vább a 1911 októberében még a „szárazföldön” megalapított Kínai Köztársaság. (1911-ben a sziget ráadásul nem is tartozott Kínához, akkor Japán része volt.)

Párhuzamosan van jelen a kicsi Tajvan, mint önálló állam és a hatalmas Kínai Köztársaság, mint az egész Kínát, sőt még Mongólia területét is – a saját de jure felfogásukban – lefedő államalakulat (ahogy ez 1911-ben volt), figyelmen kívül hagyva az 1949 óta létező Kínai Népköztársaságot, amely 1971 óta ráadásul már egész Kínát képviseli az ENSZ-ben és a Biztonsági Tanácsban.

FOTÓ: KARÁCSONYI DÁVID

KIRAKAT TAJPEJEN

A kínai újév kedvelt színe a piros. Míg a nemzetközi vásárokon jellemzően csak eladni szeretnék a tajvaniak, addig az üzletekben nagy a vásárlókedv. A tajpejiek átlag félévente(!) cserélik le okostelefonjukat

HAGYOMÁNY ÉS MODERNITÁS

Tajpej városfalának egyik megmaradt kapubástyája. Kevés a régi épület a fővárosban, ugyanakkor legtöbbször csupán egy-egy utca választja el a hamisítatlan ázsiai hangulatot árasztó negyedeket a legújabb divat szerint épített irodaházaktól

FOTÓ: KARÁCSONYI DÁVID

BUDDHISTA SZERZETESEK ADOMÁNYT GYŰJTENEK
a tajpeji Longsan (Sárkány-hegy)-templom előtt
a kínai újév idején

FOTÓ: KARÁCSONYI DÁVID

TAJPEJ LEGRÉGIBB TEMPLOMA,
a Longsan-templom megtelt látogatókkal
az újév alkalmából (jobbra)

FOTÓ: KARÁCSONYI DÁVID

Hagyományok és gyökértelenség

A helyiek inkább csak elszenvedői Kína modern történelmének, míg valójában ők maguk is csupán alig pár száz éve érkezett bevándorló kínaiak, azaz kínai-ságukat egyszerre élék meg pozitív és negatív értelemben is. Annak ellenére, hogy egyes kínai hagyományok tovább élnek, a helyi közösségek nem sokkal régebbiek, mint akár San Francisco vagy épp Jakarta kínai negyedei, ezért évezredek emlékeit ne is keressünk Tajvanon. Tajpej legrégebbi templomát, az alig háromszáz éves Longsan, azaz sárkány-hegyi templomot fucsieni betelepülők építették. A városok

és falvak arculata a modernitást és a kínai pragmatizmust tükrözi – működjön a funkciójának megfelelően és olcsó legyen, az esztétikum már kevésbé névadó. Az ország gyors meggazdagodása ellenére is szembevető a leszakadó rétegek jelenléte, bár nem olyan nyomasztó szinten, mint a harmadik világban.

A tradíciókat persze – a tengerentúli diaszpórákhoz hasonlóan – nagyon is őrzi a helyi társadalom. A holdújév, a lampion, a sárkányhajó vagy épp a Hold-ünnep éppúgy él itt is, mint akár Manila kínai negyedében.

Holdújév – a legnagyobb ünnep

A Longsan-templom minden évben megtelik a kínai naptárrendszer szerinti évfordulót, a holdújévet ünneplő buddhistákkal. Nemcsak Tajvanon, de egészen Koreáig ez a leghosszabb ünnep, mely általában egy hétig is eltart, amikor mindenki útra kel, hogy meglátogassa rokonait – akár a Pacifikus térség más részein is. Kínában ilyenkor képtelenség utazni, mert a vonat-, busz- és repülőjegyek hónapokra előre elfogynak.

A mi karácsonyunkhoz hasonlóan a holdújévet megelőző hetekben is díszbe öltöznek a városköz-

pontok, a sétálóutcák és a kirakatok. A holdújévet és a boldogságot kifejező szín a vörös, ilyen színű lampionokat aggatnak mindenhová. A bejárati ajtókra vörös alapon pompázó aranyfeliratokat, újévi jókívánságokat ragasztanak. Jellemző ajándékok a piros színű virágcsokrok, a vörös masnival átkötött ananász, de mindennél fontosabb ajándék a piros borítékban átadott pénz. Igen: a kínai kultúrkörben – különösen a tajvaniak, hongkongiak és a tengerentúliak esetében – a pénz a legfontosabb ajándék.

Evés, tévézés, petárdázás

Persze a holdújév is legtöbbször az evéstől, hosszasan előkészített fogásokról, a sült kacsaról szól. A legfontosabb fogás a huo guo, avagy a forró fazék (hot pot). Egy nagy tálat az asztal közepén lévő tűzhelyre tesznek. A tál két részre osztott, az egyik felén sima, a másikon csípős, paprikás alaplé fortyog. Ebbe teszik bele a hirtelen megfőzendő hozzávalókat: aprított zöldségeket, hajszálvékonyra szelt marha- és sertéshúst. A megfőtt hozzávalókat pálcikával mindenki kiszedi az előtte lévő tálkába, és úgy fogyasztja el.

Este aztán a tévézés következik, majd az újév első napján irány a legközelebbi templom, ahol ilyenkor hatalmas tömegek gyűlnek össze. Nagy asztalokra teszik az isteneknek szánt ajándékokat, vagy a templomok shopjában vásárolnak vallási papírpénzt, amit a templom előtt kialakított égetőkben hamvasztanak el az isteneknek szánt adományként.

Tizenöt nappal a holdújév után következik a lampionok ünnepe, amikor a városokban színes, változatos formájú lampionokkal díszítik fel az utcákat. Ez az utolsó felvonása a majd' két hétig is elhúzódó ünneplésnek, amikor a permanens petárda-

durrogás, tűzijátékozás is végre elhallgat. Különösen örömteli szokás, hogy a kínaiak a holdújév utáni első boltnyitást is tűzijátékkal köszöntik – akár fényes nappal is. Gondoljuk el: kereskedőnépről lévén szó, szinte minden kapualjban található egy-egy kisebb-nagyobb üzlethelyiség, ráadásul nem sok figyelmet szentelnek a tömött utcán hömpölygő járókelőkre, így a sérülések is igen gyakoriak.

A karácsonyfa-állítás azonban Tajvanon is egyre terjed. (Persze keresztény kínaiak is élnek a szigeten – még a holland gyarmatosítás hozományaként, főként az egykori holland gyarmati fővárosban, Tajnanban.) Sőt Mikulás is érkezik – a karácsony, az újév és a kínai holdújév egyfajta sajátos keverékeként bukkan föl, de hát ajándékozni-vásárolni-pénzt költeni épp kiváló alkalom ez is. ☺

MOZAIKOK A LONGSAN-TEMLOMBÓL:
az adományok asztala, lampionsor és áldozati égető
(jobbra)

IMÁDKOZÓK
A holdújév-ünnep idén január 31-re esik

FOTÓ: KARÁCSONYI DÁVID

FOTÓ: KARÁCSONYI DÁVID

FOTÓ: KARÁCSONYI DÁVID

FOTÓ: KARÁCSONYI DÁVID

A LEGFAGYOSABB HOLDÚJÉV-ÜNNEP

A nyugat-antarktisi György király-sziget dél-koreai King Sejong bázisa, február közepe. Minden előzetes figyelmeztetés nélkül távol-keleti Whitney Houston kezd bömbölni a szálláskonténerek oldalára rögzített hangszórókból. Reggel 6 lehet – bár egész éjszaka világos van, most már tagadhatatlan, hogy itt a nappal. Fürgén és mosolyogva tornázik a legénység. Mi egyre nehezebben bírjuk a zenei körítést. Ám ez különleges alkalom: már egy hónapja a sarkvidéki állomáson vagyunk, de eddig csak mi hagytuk (hagyhattuk) el a bázis területét – hiszen napi munkánkat a környező tundrán végesszük –, ám ezúttal az amúgy dobozba zárt koreai személyzet is kitör az állomásról. Fel a legközelebbi hegycsúcsra, közös integetés, aztán vissza, közös fotó – az éjszakai, egyszeri outdoor-tevékenység lefolyása. A rendkívüli események háttérbe a holdújév ünnepe. Mégpedig nyáron, csak éppen a sarkvidéken.

A kelet-ázsiai holdújév általában a téli napforduló utáni második holdtöltére esik – hacsak nem

illesztenek be a holdnaptár szinkronban tartása céljából egy-egy póthónapot. Ekkor az újév első napját a téli napfordulót követő 3. holdtöltékör üdvözlük. A legközelebbi ilyen kivételes év 2033 lesz. 2014-ben a jeles esemény időpontja január 31.

Koreában az újév kifejezetten családi ünnep, e tekintetben a mi karácsonyunkhoz hasonlítható. Ha nem az Antarktison zajlanak az események, a buddhizmus követői reggel hagyományos szertartásokat mutatnak be, és az étkezéseken tradicionális rizseseteket szolgálnak fel. Sok család látogat el az ország legkeletebbi tartományába, hogy részesülhessen az esztendő első napjának legelső napsugaraiból.

Nagy hangsúlyt kap az ősök, családi felmenők előtti tiszteletadás is. A gyerekek szülei előtt meghajolva imával kérnek áldást, akik ezért bölcs szavakat és a hála jeleként ropogós, még sosem használt bankjegyeket adnak nekünk ajándékba. Ám a tiszteletadás nemcsak az élőket illeti. Egy bőségesen megterített, és hagyományos szertartási tárgyakkal megrakott asztal várja a már eltávozott ro-

konokat egy kiadós lakomára. Ilyenkor a szobát elhagyja minden élő, hogy helyet adjanak az ősök szellemeinek, akik így zavartalanul válogathatnak a finomságok közt. A család a napot – a hagyományok szerint – közös játékkal tölti, de a férfiak jókívánságokkal teleírt sárkányt is eregetnek.

A sarkvidéken a fő ünnepi elemek megmaradnak, de itt az egy évre összezárt állomáscsoport is egy külön családot alkot. Van ünnepi, szertartási asztal, sárkányeregetés, és tiszteletadás is, csak pénz nincs, hiszen azt a jégvilágban senki sem hord magánál. Este pedig jön a hatalmas mulatság: félbevágott olajshordókon grillezett baconszalonnával, gyorsan bódító rizspálinkával, majd – mivel a sütögetés zárt hangárban zajlik, hiszen az Antarktison tilos nyílt tüzet gyújtani – a befüstölés miatt igen gyenge látási viszonyok között hatalmas lábtenisz, amelynek csak a reflektorok éri, sorozatos találatok miatt beállt csarnoksötétség vet véget.

SZÖVEG ÉS KÉP: NAGY BALÁZS

HANGÁR-GRILLEZÉS
Itt még minden reflektor ép...

SZERTARTÁSI ASZTAL
a bázis fő konténerépületében